

## MA'NAVIY-MA'RIFIY ISHLAR JARAYONIDA INGLIZ TILI MISOLIDA BADIY ASARLAR VOSITASIDA TALABALARNING IJTIMOY- KOMMUNIKATIV FAOLLIGINI OSHIRISHNING USTUVOR TAMOYILLARI

<sup>1</sup>Kunnazarova Gulnar Ilesbaevna,

<sup>2</sup>Kudaybergenova T.Q.

<sup>1</sup>Ajiniyoz nomidagi Nukus DPI mustaqil tadqiqotchisi,

<sup>2</sup>ilmiy rahbar: pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7519311>

**Annotatsiya.** Hozirgi kunda ma'naviy-ma'rifiy ishlar jarayonida muhim masalalardan biri bu talabalarning ijtimoiy-kommunikativ faolligini oshirishdir. Shu bois, ushbu maqolaning asosiy vazifasi badiiy asarlar yordamida talabalarning ijtimoiy va kommunikativ faolligini oshirishdir. Xususan, ingliz tilidagi badiiy asarlardan foydalanish orqali amalga oshiriladi.

**Kalit so'zlar:** ijtimoiy faollik, kommunikativ faollik, tamoyillar, ma'naviy-ma'rifiy ishlar, ingliz tili, badiiy asarlar.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2019-yil 3-mayda "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" qarori qabul etildi [1]. Shu asosda, mamlakatimizda ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tizimli tashkil etish, bu borada amalga oshirilayotgan chora-tadbirlarning samaradorligini oshirish, aholi, ayniqsa yoshlarning intellektual salohiyati, ongu tafakkuri va dunyoqarashini yuksaltirish, mafkuraviy immunitetini mustahkamlash, vatanparvarlik, xalqqa muhabbat va sadoqat tuyg'usi bilan yashaydigan barkamol avlodni tarbiyalashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shu tufayli, oliy ta'lim tashkilotlarida talabalar orasida ijtimoiy-kommunikativ faolligini oshirish va bu borada ingliz tilidagi badiiy asarlardan foydalanish asosiy maqsad qilib qo'yildi. Chunki badiiy asarlar talabalarning dunyo qarashini kengaytirishga, ularni turli xalqlarning tili, madaniyati va tarixi bilan tanishishga, so'z boyligini oshirishga katta hissa qo'shadi.

O'z sohasida muvaffaqiyatga erishmoqchi bo'lgan mutaxassis nafaqat grammatika bo'yicha yaxshi bilim va boy so'z boyligini namoyon etgan holda, kundalik hayotdan tortib murakkabroq mavzulargacha bo'lgan turli mavzularda muloqot qila olishi kerak: iqtisodiy, siyosiy va hokazo. Agar oliy o'quv yurtlarining o'quv dasturlariga "umumiy adabiy" chet tili, ya'ni bo'lajak mutaxassislarning kasbiy malakasidan tashqariga chiqadigan jihat kiritilsa, bu maqsadga erishish mumkin.[4]. Bunda talabalar tilni ko'p qirrali tarzda o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar, bu ularga nafaqat ma'lum bir til

ko'nikmalarini rivojlantirish, balki o'rganilayotgan til mamlakati madaniyatiga qo'shilish, mumtoz tillar bilan yaqindan tanishish imkonini beradi. va xorijiy tildagi zamonaviy adabiy asarlarni o'rganishning har bir bosqichida adabiy matnlardan kichik bo'laklarni ham, chet tilidagi she'rlarni ham kiritish nafaqat so'z boyligini kengaytiradi, o'qish ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi va xotirani o'rgatadi, balki o'quvchining "madaniy yukini" to'ldiradi. odatda til o'rganishda motivatsiyani oshiradi.

Shveysariyalik yozuvchi va faylasuf Piter Bierining fikricha, ziyoli odam kitoblarni shunday o'qiydiki, u o'qigan narsasi ta'sirida o'zgaradi.[2].

Adabiyotdan foydalanish matnlar, masalan, uyda o'qishning bir qismi sifatida, nafaqat o'rganish jarayonini aylantirish imkonini beradi va qiziqarli faoliyat ichiga chet tili bilan tanishishga ham yordam beradi til mamlakatining zamonaviy voqealari o'rganilmoqda. [5]. Uyda o'qish darslari shubhasiz qimmatli: birinchidan, chunki talaba "tirik" til bilan aloqa qiladi va an'anaviy ta'lim emas; ikkinchidan, fikrlarini bildirish imkoniyati mavjud asarga, uning g'oyaviy mazmuniga baho beradi. Universitetda chet tillarini o'qitish mavjud nutqni rag'batlantiradigan matnlardan ko'ra qimmatli manba yo'q. Xorijiy o'qish adabiyot, faqat yangi so'zlarni o'rganish mumkin emas va hissiy tajribalarni tasvirlaydigan metaforalar, balki ko'proq tabaqalashtirilgan va o'rganish voqealarning nozik taqdimoti va tavsifi, bu o'z navbatida bizning his-tuyg'ular dunyomizni boyitadi va empatiya qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Zamonaviyda chet tillarini o'qitish metodikasi, ham o'zbek, ham xorijiy tillarda, - ayniqsa, dastlabki bosqichda - didaktik matnlar ta'lim maqsadlari uchun maxsus yaratilgan, o'rganilgan leksik va grammatik asosga qurilgan moddiy va axborot xarakteriga ega.

Dunyoni talqin qilish zarurati adabiy matn talabalarni o'z dunyosining elementlari va tuzilmalarini faollashtirishga undaydi. Shunday qilib, adabiy matn faqat material emas muallifning ijodiy faoliyatining "mahsuloti", lekin rag'batlantiruvchi g'oyalari, his-tuyg'ular o'quvchining kognitiv faoliyati manbai hamdir. Uslubiy jihatdan, bu adabiy matn tushunishni anglatadi nafaqat yuzaki assilyatsiya qilishni so'zlardan bevosita kelib chiqadigan ma'nolar va matndagi iboralar o'z ichiga oladi.[3]. Shuning uchun, talabalar nafaqat yaxshi shakllangan o'qish ko'nikmalariga ega bo'ladi, balki shuningdek, ma'lum bir asosiy bilimlar tizimi va g'oyalarni egallaydi. Yashirin narsani taxmin qilish, izohlash matn mazmuni, o'quvchi ko'pincha so'zlarning bevosita ma'nosidan tashqariga chiqishga majbur bo'ladi.

Talabalarning ijtimoiy-kommunikativ faolligini oshirishda badiiy asardan foydalanish orqali amalga oshadigan tamoyillarga quyidagilar kiradi:

- badiiy asardagi komponentlar va ijtimoiy-kommunikativ faollikni o'zaro bog'liqlikda ko'rib chiqishni o'z ichiga oladi;
- antropotsentrizm, hodisalarni talqin qilish zaruriyatini diktatsiya qilish va hodisalarni umuminsoniylik prizmasi orqali tahlil qilish;
- dialogizm, qaysi muallif va o'quvchining faol hamkorlikda yaratilishini va o'quvchilarning ko'nikmalarini rivojlantirishni o'z ichiga oladi ifodalash vositalari va usullarini topishda, uchun misol, turli qarashlar, mafkuraviy pozitsiyalar, baholashlar, hikoyani o'zgartirish istiqbol va boshqalar;
- polisemantiklik, o'zgaruvchanlik adabiy asarning ma'nosini talqin qilish
- adabiy matnda lingvistik va mintaqaviy ma'lumotlar mavjudligi, malakalarni shakllantirishni nazarda tutadi. Badiiy adabiyot o'qish ijodiy va estetik jarayondir shaxsning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi.

**Xulosa.** Yuqorida keltirilgan ma'lumotlarga tayanib, shunday xulosa qilish mumkin: talabalarning intellektual salohiyati, ongu tafakkuri va dunyoqarashini yuksaltirish, mafkuraviy immunitetini mustahkamlash, vatanparvarlik, xalqqa muhabbat va sadoqat tuyg'usi bilan yashaydigan barkamol avlodni tarbiyalashga e'tibor qaratish muhimdir. Shu bois, ma'naviy va ma'rifiy ishlar talabalarning ta'lim va tarbiyasida katta ahamiyatga egadir. Shu jihatdan, ma'naviy-ma'rifiy ishlarni muvaffaqiyatli amalga oshirishda badiiy asarlardan foydalanish, ularning ijtimoiy va kommunikativ faolligini oshirishda samarali natijani ko'rsatdi.

#### Foydalanilgan adabiyotlar:

1. www.lex.uz. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 03.05.2019 yildagi PQ-4307-son
2. Bakirova H. The role of foreign language of specialty in the development of professional competence of the future ESP specialist. Til va adabiyot ta'limi. Ozbekiston respublikasi xalq ta'limi vazirligining ilmiy-metodik jurnali. 6-son 2021. 616. www.tilvaadabiyot.uz
3. Zimnaya I. A. Pedagogical psychology: a textbook for universities / I. A. Zimnaya. 3rd ed., revision. - M: 2010. - 448 p.
4. Willie, E. (2009). Reading Culture and Value Reorientation. In Readership promotion and National Development: A collection of papers presented at the 7th Nigeria International Book Fair and National Book Fairs Lagos: The Nigeria Book Fair Trust
5. Очилдиев А. Миллий ғоя ва миллатлараро муносабатлар.- Т.:Ўзбекистон, 2004.- Б.15.